Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Lapin hyvinvointialueen asiantuntijalausunto

U-jatkokirje: Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi unionin pelastuspalvelumekanismista ja unionin tuesta terveysuhkiin varautumista ja reagointia varten sekä päätöksen N:o 1313/2013/EU (unionin pelastuspalvelumekanismi) kumoamisesta

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet hyvinvointialuejohtaja Jari Jokela ja pelastusjohtaja Markus Aarto

Tausta

Euroopan komissio antoi 16.7.2025 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi unionin pelastuspalvelumekanismista ja unionin tuesta terveysuhkiin varautumista ja reagointia varten sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksen N:o 1313/2013/EU unionin pelastuspalvelumekanismista (jäljempänä unionin pelastuspalvelumekanismi) kumoamisesta (COM(2025) 548 final).

Unionin pelastuspalvelumekanismi on perustettu edellä viitatulla Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksellä parantamaan ja tehostamaan Euroopan maiden yhteistyötä ja helpottamaan koordinointia pelastuspalvelun alalla luonnon ja ihmisen aiheuttamien katastrofien ennaltaehkäisyssä, varautumisessa ja avustustoiminnassa. Päätös tuli voimaan joulukuun 2013 lopulla ja sitä alettiin soveltaa 1.1.2014.

Komission uuden ehdotuksen taustalla on erityisesti yhä monimutkaisemmat ja monialaisemmat kriisit, kuten COVID-19-pandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan, jotka edellyttävät kokonaisvaltaisempaa ja yhtenäisempää lähestymistapaa kriiseihin varautumisessa ja vastaamisessa.

Komission ehdotuksessa keskeisenä uudistuksena on monialaisen varautumistason ja kriisikoordinointikeskuksen perustaminen sekä terveysuhkiin varautumisen ja reagoimisen rahoituksen sisällyttäminen kokonaisuuteen. Ehdotukseen liittyy uusia siviilisotilaalliseen yhteistyöhön, väestön varautumiseen ja yksityisen sektorin kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyviä elementtejä. Lisäksi ehdotuksen tarkoituksena on yksinkertaistaa nykyisiä menettelyjä yhdistämällä pelastuspalvelumekanismin toimintaan ja

rahoitukseen liittyvät säännökset yhdeksi kokonaisuudeksi erillisellä liitteellä ja yhdenmukaistamalla komission tukeen liittyviä rahoitusprosentteja.

Lapin hyvinvointialueen näkemys

Lapin hyvinvointialueen näkemyksen mukaan EU:n pelastuspalvelumekanismi on toiminut hyvin niissä puitteissa, joissa sitä on käytetty. Tähän saakka pelastuspalvelumekanismia on käsityksemme mukaan hyödynnetty eniten Keski-Euroopassa, ja Suomi on ollut apua antavana osapuolena.

Lapin hyvinvointialue pitää tärkeänä, että muuttuneessa riskikuvassa varautuminen erilaisiin turvallisuushäiriöihin on yhteiskunnan eri osa-alueet läpileikkaavaa ja tehokasta. Riskikuva, yhteisen tilannekuvan tuottaminen ja jakaminen sekä kattava varautuminen niin pelastus- kuin terveyssektorilla ovat avainasemassa pyrittäessä hallitsemaan laaja-alaisia, pitkäkestoisia ja samanaikaisia kriisejä, olivatpa ne perinteisiä luonnonmullistuksia tai aseellisia konflikteja, sotia tai hybridiuhkia. Tässä mielessä esitys on perusteltu.

Lapin hyvinvointialueen näkemyksen mukaan laajempi EU-tason varautuminen olisi tarkoituksenmukaista rakentaa jo olemassa olevien mekanismien varaan (rescEU-väline ja hätäavun koordinaatiokeskus ERCC). Uusien toimielinten tai mekanismien rakentaminen olisi nykyisessä tilanteessa turhaa ja tehotonta, joskin olemassa olevia mekanismeja on tarpeen vahvistaa terveydenhuollon osaamisella, jotta niiden laajempi käyttö olisi mahdollista.

Lapin hyvinvointialue katsoo, että tavoitteet riskinarvioinnin ja riskienhallintasuunnittelun vahvistamiseksi, laaja-alaisen koordinaation vahvistamiseksi sekä terveysuhkiin varautumisen vahvistamiseksi ovat oikean suuntaisia samoin kuin siviilisotilasyhteistyön kehittäminen. Esimerkiksi CBRN-aineiden uhka kattaa laajasti kaikki sotilas-, viranomais- ja siviilitoiminnot

Lapin hyvinvointialue pitää tärkeänä, että pelastustoimen tarvitseman kaluston ja varusteiden sekä lääkinnällisten vastatoimien EU-tason varastointia kehitetään ja EU osallistuu tähän joko suoralla rahoituksella tai avustuksin. Varastoja on tarkoituksenmukaista sijoittaa mm. Suomeen sen EU:n itärajalla olevan maantieteellisen sijainnin takia. Hyvinvointialueen mahdollisuudet osallistua tarvittavien kansallisten tai EU-tasoisten varastojen rakentamiseen ja ylläpitoon ovat olemattomat nykyisessä taloudellisessa tilanteessa.

EU-tasoinen pelastuspalvelumekanismi nykyisellään tai esitetyssä laajemmassa muodossa on kansallisia suorituskykyjä täydentävä ja varautuminen erilaisiin kriiseihin on ensisijaisesti kansallinen tehtävä. Sellaisena sen tulee olla jatkossakin. Lapin hyvinvointialue pitää tärkeänä, että unionin pelastuspalvelumekanismilla edelleen vahvistetaan pelastustoiminnan ja väestön suojaamisen suorituskykyjä ja EU-rahoitusta, tulisi voida kohdistaa myös kansalliseen yhteiskunnan varautumiseen ja väestön kriisinkestävyyden vahvistamiseen, kriittisen infrastruktuurin suojaamiseen, huoltovarmuuden vahvistamiseen sekä siviilivalmiustoimijoiden suorituskykyyn varautua ja vastata normaali- ja poikkeusolojen uhkiin.

Markus Aarto
Pelastusjohtaja